

УДК 811.161.2'373.611'366

**СЛОВОТВОРЧА ЗДАТНІСТЬ ФОРМ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ
ПРИКМЕТНИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (ДІЄСЛІВНІ
СЛОВОТВІРНІ ТИПИ)**

Ірина Кузьма

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра української мови імені професора Івана Ковалика,
вул. Університетська, 1/234, 79001 Львів, Україна,
тел.: (0 322) 239 47 17
e-mail: kuzma@ukr.net*

Проаналізовано дієслівні словотвірні типи, мотивовані прикметниковими формами вищого ступеня порівняння. Узагальнено закономірності дериваційної поведінки форм компаратива з урахуванням структурно-семантичних, етимологічних, морфологічних і морфологічних особливостей твердих баз і дериватів.

Ключові слова: основоцентрична дериватологія, твірна база, твірна основа, морфологічна форма, твірна словоформа, ступені порівняння прикметника, компаратив, вищий ступінь порівняння, словотвірний тип, словотвірне значення.

DOI <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2108.68.8908>

Окреслення проблеми, актуальність дослідження. Аналіз словотвірної системи української мови в руслі основоцентризму є актуальним і перспективним завданням сучасного мовознавства. Ще в 50-60 роках ХХ ст. Іван Ковалик наголошував на необхідності комплексного підходу до вивчення українського, як і загалом слов'янського, словотвору: „... Словотворча основа дуже рідко була в центрі уваги. Здебільшого дослідники ... всю увагу приділяли вивченню афіксальних елементів похідного слова. У зв'язку з цим дослідження словотвору ... зводилось часто до ... т. зв. афіксології. Очевидно, що такий однобокий аналіз не міг дати чіткого уявлення про повну картину системи словотвору...” [11 : 43]. Щоби глибше розуміти „характер словотворчого процесу..., необхідно однаково враховувати як роль твірної основи (баземи), так і суфікса (суфіксеми)” [10 : 6-7].

Стан дослідження питання. В українській мові поки що ґрунтовніше опрацьовані словотворчі форманти, які переважно є основним засобом класифікації матеріалу в працях із морфеміки і дериватології (Т. Возний [4], Словотвір [13], Н. Клименко, Є. Карпіловська [9], С. Соколова [14]).

Дослідженням українського відприкметникового словотвору Василь Ґрещук започаткував нові дериватологічні студії з акцентом на твірній базі та на словотвірній парадигмі [5], заклавши теоретичні засади основоцентричної дериватології в цілому (див. ще праці З. Валюх [2], Р. Бачкура, І. Джочки, Н. Пославської [6]), і, звичайно ж, виявив структурно-семантичні особливості твірних прикметників різних розрядів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В українській мові відомі непоодинокі приклади творення нових слів від непочаткових іменних і дієслівних форм – як у синхронії, так і в діяхронії (див. І. Кузьма [12]). На підставі цього морфологічну форму слова, яка має словотворчу здатність, є вершиною словотвірної парадигми, елементом словотвірної пари, словотвірного ланцюжка і гнізда, а значить, і словотвірної системи, варто аналізувати не тільки як об'єкт морфології, а й дериватології. Дотепер непочаткова граматична форма як твірна база не була предметом основоцентричних наукових студій.

Однією з таких форм, що характеризується високою словотворчою продуктивністю в українській мові, є проста форма вищого ступеня порівняння прикметника, яка часто є об'єктом морфологічних дискусій, оскільки не має однозначного статусу в сучасному мовознавстві (граматична форма якісного прикметника [15 : 155] чи “грамема, що пов'язана з модифікаційним типом словотворення ..., коли вихідна і похідна форми виступають лексично не тотожними...” [3 : 140])

Новизна, методологічне й загальнонаукове значення. Спостереження над особливостями дериваційної поведінки морфологічних форм ступенів порівняння якісних прикметників доповнить ґрунтовний аналіз деад'єктивних словотвірних типів Василя Грещука ([5], [6]). Цікаво також порівняти якісні й кількісні характеристики відприкметникового словотворення з компаративною твірною основою та з основою початкової форми. Методологія і методика аналізу словотворчого потенціалу основ вищого ступеня порівняння частково буде використана при описі інших непочаткових граматичних форм різних частин мови, що виступають твірними базами в українській мові.

Виклад основного матеріалу. Лексичний матеріал сучасної української мови показує, що найвищий ступінь порівняння має мінімальний словотворчий потенціал (обмежений модифікаційним внутрішньоприкметниковим словотворенням), а форми вищого ступеня порівняння всіх якісних прикметників можуть ставати твірними (своєю семантикою співвідносною міри вияву ознаки мотивують нове лексичне і словотвірне значення деривата, а своєю основою з формотворчими суфіксами **-ш-** (**-ч-**), **-іш-** входять у структуру нового слова), але словотворчий потенціал таких дериватів неоднаковий. Виявити закономірності дериваційної поведінки форм компаратива можливо з урахуванням структурно-семантичних, етимологічних, морфологічних і морфонологічних особливостей як деривантів, так і всіх елементів їхньої словотвірної парадигми. Цікаво також простежити, як співвідноситься словотворча спроможність прикметника загалом (див. В. Грещук) і його форм ступенів порівняння зокрема.

Твірними базами в сучасній українській мові виступають основи простих форм вищого ступеня порівняння прикметників на позначення зовнішніх і внутрішніх якостей істот і неістот, фізичних властивостей предметів. Це форми на **-ш-ий / -ч-ий** та **-іш-ий** (як спільнокореневі із звичайними прикметниками, так і суплетивні), серед них деякі паралельні утворення й один приклад морфологічного архаїзму на **-ійш-ий**. Наприклад, *дорожчий – дорожчати, дорожче; гірший – гіршати, погіршити, гірше; старший – старшина, старшувати; старіший – старішати; старійший – старійшина...*(Інв., СУМ, Кор.).

Характер словотвірних парадигм вищого ступеня порівняння прикметників зумовлений насамперед морфологічними і семантичними особливостями твірних

компаративів. Словотвірну й лексичну семантику їхніх дериватів найбільше обмежує те, що ступенюються тільки якісні прикметники. Відповідно, за допомогою суфіксального та префіксально-суфіксального способів від основ компаративів утворюються лише поодинокі дієслівні, іменникові, прислівникові і прикметникові словотвірні типи (Пор. із висновком В. Грещука, зробленим на матеріалі всіх відприкметникових дериватів: "...від основ прикметників утворюються похідні чотирьох частин мови: іменники, прикметники, дієслова та прислівники з **широким семантичним спектром**" [6 : 113]).

У сучасній українській мові компаративи стають твірною базою найчастіше при суфіксальному і префіксально-суфіксальному способах (*білішати, полішати*), рідко – при суфіксально-складному і морфолого-синтаксичному (*старшокласник, старший (ім.)*). Найбільшою серед похідних, мотивованих вищим ступенем порівняння прикметника, виявилася група дієслів. Серед них найпродуктивнішим є дієслівний словотвірний тип з мутаційним словотвірним значенням "робитися, ставати таким, який означений твірною базою, набувати ознаки, вираженої формою вищого ступеня". Це *неперехідні* дієслова *нульового* стану із суфіксом **-а-**, які означають *зростання вияву міри ознаки, названої твірною основою прикметника, що не поширюється за межі суб'єкта* [13 : 188].

Дієслівний формант **-а-** належить до найдавніших слов'янських афіксів. Активну словотворчу продуктивність він зберіг і в сучасній українській мові. Деякі давні словотвірні типи втрачені, "зате розвинулися нові утворення. Так, на українському ґрунті виникла досить численна група дієслів, утворених за допомогою суфікса **-а-** від прикметників вищого ступеня..." [1 : 360]. У сучасній українській мові дериваційною базою названого словотвірного типу є всі зафіксовані форми вищого ступеня порівняння якісних прикметників, незалежно від семантичної групи (зорова ознака кольору, розміру, формату; слухова; дотикова; смакова ознака; фізичні властивості; внутрішні якості, вікова, соціальна характеристика та ін.), від формотворчого суфікса твірної основи і його вияву (інваріант **-ш-**/ аломорф **-ч-** чи суфікс **-іш-**), від характеру фомотворчої основи (спільнокоренева з початковою формою чи суплетивна). Наприклад:

- *слабішати, глибокішати, дешевішати, легішати, гладішати, швидішати, рідішати, молодішати, солодішати, м'якішати, менішати, тонішати, ліпшішати, гіршішати, багатішати, коротішати, більшішати...*;

- *важчати, ближчати, дорожчати, вужчати, дужчати, тяжчати, кращати, вищати;*

- *слабішішати, голубішішати, грубішішати, жвавішішати, смилівішішати, черствішішати, молодішішати, твердішішати, веселішішати, білішішати, теплішішати, кислішішати, розумішішати, темнішішати, сумнішішати, дурнішішати, яснішішати, голоснішішати, ряснішішати, скупішішати, щільнішішати, гострішішати, багатішішати, лютішішати, тихішішати...* (Інв.)

Кількість дериватів на **-ш-** (**-ч-**)-а-ти й **-іш-**-а-ти сьогодні пропорційно співвідноситься з кількістю форм вищого ступеня порівняння прикметників із відповідними суфіксами (з аломорфом **-ч-** найменше, а зі суфіксом **-іш-** найбільше). Визначальним компонентом лексичної і словотвірної семантики наведених дієслів виступає вираження **якості предмета, яка в певний часовий момент або в певному місці проявляється більшою мірою, ніж у тому самому предметі в інший проміжок часу або в іншому місці** (*менішати, гіршішати, скупішішати, кращати,*

вужчати). Цікаво, що дієслівний формант **-а-** малопродуктивний при словотворенні від початкової форми прикметника. Якщо дуже рідко й можливі сучасні паралельні утворення від того самого ад'єктива звичайного і вищого ступенів порівняння (наприклад, *рівнішати* - від *рівніший*, *рівняти* - від *рівний*), то результатом такої деривації стають зовсім різні словотвірні типи. Відмінність полягає не тільки в їхній продуктивності, у формуванні словотвірної семантики на базі різного ступеня співвідносної міри вияву ознаки, а й у появі різних граматичних значень *перехідності і стану* похідного дієслова, що також виразно позначається на формуванні відмінних словотвірних значень, у характері семантичного зв'язку між твірною базою і дериватом. Так, дієслова, мотивовані вищим ступенем порівняння, послідовно “зберігають прозорість співвідношень твірної прикметникової основи і дієслівного суфікса **-а-...**” [13 : 188] (СЗ “*набувати ознаки, вияв якої зростає*”, *неперех.*, нул. стан), а дієслова, утворені суфіксом **-а-** від прикметників звичайного ступеня, і семантично, і граматично неоднорідні, а зв'язки між твірним і похідним можуть бути затемнені, ускладнені ідіоматичними прирощеннями. Наприклад, від *сліпий* – *неперех.* дієслово *нульового стану* з *метафоричною* похідністю *сліпати*, а від *рівний* – *перех.* дієслово *активного стану* *рівняти* (СЗ “наділяти ознакою”).

Тільки один прикметник у сучасній українській мові формою вищого ступеня мотивує *неперехідне* дієслово на **-ува-**ти суфіксального способу творення: *старишувати* – від *старший* із метафоричною похідністю і словотвірним значенням “виявляти ознаки, виражені твірним прикметником”. На відміну від дериватів із суфіксом **-а-**, це дієслово містить у своїй семантичній структурі мотивувальну ступеньовану ознаку, **яка проявляється в одному носії більшою мірою, ніж в іншому/інших** (*старишувати* над кимось – верховодити, поводитися так, як старший, виявляти переносну ознаку прикметника *старший* – важливіший від когось.). Словотвірна модель **основа прикметника + -ува-** зі словотвірним значенням “*виявляти ознаку*” є продуктивнішою при творенні дієслів від звичайного ступеня порівняння прикметника: *лютувати*, *хитрувати*, *мудрувати* (дієслово з ідіоматичними прирощеннями), *пустувати* (метафорична похідність).

Інші дієслова на **-ува-**ти, до складу яких входять формотворчі суфікси **-ш-** (**-ч-**), **-іш-**, є видовою парою до дієслів доконаного виду на **-и-** (ти), що мотивуються вищим ступенем прикметника (*зменшувати* ← *зменшити*, *поліпшувати* ← *поліпшити*, *перебільшувати* ← *перебільшити*...). Такі похідні недоконаного виду не входять у словотвірну парадигму прикметників вищого ступеня, а є утвореннями суфіксального способу від дієслів доконаного виду (парновидові).

Серед дієслів, мотивованих вищим ступенем порівняння прикметників, у сучасній українській мові виявлено декілька словотвірних типів префіксально-суфіксального способу із загальним словотвірним значенням об'єктної дії “*наділити ознакою, зробити або вважати таким, як визначено прикметниковою основою.*” Результатом деривації є *перехідні активні* дієслова *доконаного виду* зі суфіксом **-и-**, що входить до складу кількох конфіксів. Наприклад:

з- (с-)... -и (ти): *зменшити, збільшити, стоншити;*

по-... -и (ти): *подовшити, полегшити, поменшити, потоншити, погіршити, поліпшити, побільшити, покращити, пом'якшити;*

при-... -и (ти): *пришвидити, применити, прибільшити;*

пере-... -и (ти): *перебільшити, перевищити;*

за-... -и (ти): завищити;

роз- ... -и (ти): розм'якшити;

під- ... -и (ти): підвищити (Інв., СУМ, Кор.).

Твірною базою зафіксованих дериватів є форми вищого ступеня прикметників на позначення різних параметричних і дотикових ознак, рідше загальної оцінки предметів чи абстрактних понять, що семантично зумовлене об'єктністю, перехідністю дієслів. У морфемній будові таких твірних основ можливий тільки формотворчий суфікс **-ш-** (**-ч-**), що пов'язано зі сполучуваністю, зокрема суплетивних основ з інваріантом **-ш-**, а усічених основ на **-к-**, **-ок-**, **-ек-** (структурна ознака первісних параметричних прикметників) – з аломорфом **-ч-**.

Словотворча продуктивність наведених словотвірних типів значно вища при мотивуванні дієслів звичайними прикметниками (*пожвавити, вивільнити, збагатити, зубожити, збіднити, осучаснити...*) (Див. В. Грещук [5], [6]). Граматична характеристика відад'єктивних префіксально-суфіксальних дієслів, мотивованих початковою формою і вищим ступенем порівняння, тотожна (*перехідні, активні, доконаного виду*), тому й загальне словотвірне значення об'єктної дії “зробити когось/щось таким..., наділити ознакою, вираженою твірним прикметником” спільне. У структурі словотвірної семантики відмінним є ступінь співвідносної міри вияву ознаки, можливі також різні ідіоматичні прирощення у словотвірній похідності конкретних дериватів. Найбільш нейтральними у складі конфіксів є префікси **з-** (**с-**) і **по-** (суфіксальне переведення атрибутивної семантики в дієслівну супроводжують тільки семантико-граматичним значенням доконаного виду, напр., *збільшити, побільшити* – зробити більшим). Інші префікси при поєднанні з основою вищого ступеня і суфіксом **-и-** звужують, уточнюють, часом метафоризують семантику дієслів, напр., *перебільшити* – уявити більшим, надати більшого значення, *прибільшити* – збільшити або перебільшити.

Наведена група префіксально-суфіксальних дієслів, мотивованих вищим ступенем порівняння прикметника, за походженням не зовсім однорідна, як і більшість усіх відприкметникових дієслів. Одні з них “історично утворилися префіксально-суфіксальними способом від іменних основ. Інші є префіксально-суфіксальними утвореннями тільки для сучасного стану української мови. Насправді вони постали префіксальним способом від суфіксальних дієслів іменного походження, які зовсім не вживаються в сучасній українській мові або вживаються дуже рідко: ... *скоротити, підкоротити, покоротити* ← *коротити...*” [13 : 307]. Серед форм вищого ступеня в сучасній українській мові засвідчено два прикметники (дотиковий і параметричний), які історично мотивували деривати суфіксального способу *м'якшити* і *тоншити*, що сьогодні не входять до активної загальноживаної лексики. Тому похідні *пом'якшити, розм'якшити* і *потоншити, стоншити* із синхронного погляду вводимо в систему префіксально-суфіксальних дериватів, більшість із яких і споконвічно була такою, і в сучасній мові становить продуктивні словотвірні типи.

Висновки. Аналіз дієслів у парадигмі вищого ступеня порівняння прикметників підводить до таких узагальнень:

1. Більшість дериватів – це суфіксальні похідні, утворені суфіксом **-а-** від усіх прикметників, що ступенюються. Дієслова мають *недоконаний* вид, належать до *мутаційного* словотвірного типу і виражають *неперехідне* словотвірне значення “*набувати ознаки, вияв якої зростає*”. Здебільшого семантичні співвідношення між

твірною основою і дериватом прозорі. Щодо індивідуальної лексичної семантики, то багатозначні твірні бази мотивують дієслова як прямими, так і переносними лексичними значеннями (*яснішати, гострішати, тупішати*), рідко дієслово виникає в результаті тільки метафоричної похідності, наприклад: *новішати* (у буквальному розумінні ставати новішим неможливо, дієслово означає “оновлюватися, виглядати новішим”), аналогічно *молодішати*. У структурі твірних основ цих словотвірних типів можливі обидва формотворчі суфікси **-ш-** (**-ч-**) та **-іш-**. (Пор. із непродуктивними в сучасній українській мові дієслівними дериваційними типами з твірними основами початкових форм прикметників: *сліпати* (*неперехідне*), *рівняти* (*перехідне*)).

2. Непродуктивним у парадигмі вищого ступеня порівняння прикметників, як і в системі всіх деад’єктивних дієслів, є суфіксальний словотвірний тип на **-ува-** (ти) з *неперехідним* словотвірним значенням “виявляти ознаку” (тільки один приклад “*старішувати*”). Для дієслова з метафоричною похідністю характерне й ідіоматичне прирощення: *старішувати*, вести себе, як *старіший* (за віком чи посадою), командувати може й одноліток. (Пор. аналогічні приклади більш продуктивних дієслівних словотвірних типів із твірними основами звичайних прикметників: *лютувати, хитрувати* (*неперехідні*), *пильнувати* (*перехідне*)).

3. Вищий ступінь порівняння мотивує декілька дієслівних словотвірних типів префіксально-суфіксального способу з конфіксами з **(с)- ... -и-** (ти), **по-** ... **-и-** (ти), **за-** ... **-и-** (ти), **при-** ... **-и-** (ти), **роз-** ... **-и-** (ти), **під-** ... **-и-** (ти). Семантично твірні бази обмежені параметричними, оцінними і дотиковими ознаками, на базі яких зі словотвірним значенням “наділити ознакою” виникають *перехідні* дієслова *доконаного* виду; структурною особливістю твірної основи є обмеженість формотворчим суфіксом **-ш-** (**-ч-**), а також характерні суплетивні основи *збільшити, применшити, полішити, погірити*. Аналогічні словотвірні типи мають значно вищу продуктивність при творенні від звичайного прикметника (*послабити, ототожнити, продовжити*).

4. Дієслівні словотвірні типи становлять ядро у словотвірних парадигмах форм вищого ступеня порівняння прикметників не випадково. Насамперед простежується зв’язок похідності **форма вищого ступеня** → **дієслово** із типовою синтаксичною функцією компаратива бути присудком (на відміну від типової функції початкових форм прикметників – морфологізованих означень). Саме трансформація іменного складеного присудка **ставати, робитися таким, як указує форма вищого ступеня**, у простий дієслівний присудок (*ставати теплішим* → *теплішати, робитися важчим* → *важчати*), мабуть, і зумовлює найбільшу кількість *неперехідних* дієслів нульового стану – дериватів компаратива. Оскільки категорія ступенів порівняння семантико-граматична, то помітною є зумовленість семантико-граматичного статусу дієслова як узагальненим значенням твірних прикметникових форм, їхньою тематичною групою і сполучуваністю, так і структурно-граматичними особливостями твірних основ. Зокрема, для аналізованих твірних баз характерне вираження статичної ознаки, яка в певний часовий момент або в певному місці проявляється більшою мірою, ніж у тому самому предметі в інший час або в іншому місці (*дешевішати, мілкішати, збільшити, зменшити*). Творення дієслів зі суб’єктивним словотвірним значенням “*набувати ознаки*” необмежене, бо стосується суб’єкта – істоти і неістоти, які можуть означуватися твірним компаративом і, відповідно, виконувати дію, виражену *неперехідними*

дієсловами нульового стану. Обмежене творення перехідних об'єктних дієслів формами параметричних і дотикових прикметників, імовірно, пов'язане із великою частотністю вживання цих прикметникових форм у синтаксичних моделях **зробити таким, як вказує форма вищого ступеня** (ступеньована ознака стосується тільки неістот, які виступають об'єктом похідних дієслів: зробити щось *меншим* – *зменшити* щось).

Перспективи дослідження. Аналіз словотворчої спроможності форм вищого ступеня порівняння прикметників (дієслівні словотвірні типи) є частиною запланованого комплексного дослідження морфологічної (непочаткової) форми слова як твірної бази, що стане ще одним кроком до вивчення усєї словотвірної системи української мови в руслі основоцентричної дериватології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Бевзенко С. П.* Історична морфологія української мови. / С. П. Бевзенко. – Ужгород: Закарпат. обл. вид-во, 1960. – 415 с.
2. *Валюх З. О.* Типологія словотвірних парадигм іменника в українській мові: автореф. дис. ... док. філол. наук: спец. 10.02.01 “Українська мова” / З. О. Валюх. – Київ, 2006.
3. *Вихованець Іван.* Теоретична морфологія української мови. / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська. – Київ: Пульсари, 2004. – 398 с.
4. *Возний Т. М.* Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською. / Т. М. Возний. – Львів: Вища школа, 1981. – 187 с.
5. *Грещук В. В.* Український відприкметниковий словотвір. / В. В. Грещук. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 206 с.
6. *Грещук В. В.* Нариси з основоцентричної дериватології. / В. В. Грещук, Р. О. Бачкур, І. Ф. Джочка, Н. М. Пославська. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. – 348 с.
7. *Карпіловська Є. А.* Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови: будова та реалізація. / Є. А. Карпіловська. – Київ: Накова думка, 1999. – 297 с.
8. *Клименко Н. Ф.* Система афіксального словотворення сучасної української мови. / Н. Ф. Клименко. – Київ: Наукова думка, 1973. – 186 с.
9. *Клименко Н. Ф.* Словник афіксальних морфем української мови. / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, В. С. Карпіловський, Т. І. Недозим. – Київ: Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, 1998. – 440 с.
10. *Ковалик І. І.* Вопросы словообразования имен существительных восточнославянских языков в сравнении с другими славянскими языками: Автореф. дисс. ... доктора філол. наук. – К., 1961.
11. *Ковалик І. І.* Словотвір іменників у сербо-лужицьких мовах / І. І. Ковалик. – Львів, 1964.
12. *Кузьма Ірина.* Морфологічна форма слова як об'єкт дериватології (до питання про словотворчу спроможність морфологічних форм сучасної української мови) / Ірина Кузьма // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Вип. 64. – Ч. 1. – Львів, 2017. – С. 96–101.
13. *Словотвір сучасної української літературної мови.* / За ред М. Жовтобрюха. – Київ: Наук. думка, 1979. – 405 с.

14. Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові. / С. О. Соколова. – Київ: Наук. думка, 2003. – 284 с.
15. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / За ред. І. Білодіда. – Київ: Наук. думка, 1969. – 583 с.

Джерела та їхні умовні скорочення:

1. Інверсійний словник української мови. – Вип. 1-3. – Одеса, 1971, 1973, 1976. – Інв.
2. Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови : гнізда слів з вершинами - омографічними коренями / Є. А. Карпіловська; "Укр. енциклопедія" ім. М. П. Бажана. – Київ: "Укр. енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2002. – 908 с.
3. Словник української мови. – Т. 1-11. – Київ: Наук. думка, 1970 – 1980. – СУМ.

REFERENCES

1. Bevzenko S. P. Istorychna morfolohiia ukrainskoi movy. / S. P. Bevzenko. – Uzhhorod: Zakarpat. obl. vyd-vo, 1960. – 415 s.
2. Valiukh Z. O. Typolohiia slovotvirnykh paradyhm imennyka v ukrainskii movi: avtoref. dys. ... dok. filol. nauk: spets. 10.02.01 "Ukrainska mova" / Z. O. Valiukh. – Kyiv, 2006.
3. Vykhoanets Ivan. Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy. / I. R. Vykhoanets, K. H. Horodenska. – Kyiv: Pulsary, 2004. – 398 s.
4. Voznyi T. M. Slovtvir diiesliv v ukrainskii movi u porivnianni z rosiiskoiu ta biloruskoiu. / T. M. Voznyi. – Lviv: Vyshcha shkola, 1981. – 187 s.
5. Greshchuk V. V. Ukrainskyi vidprykmetnykovyi slovtvir. / V. V. Greshchuk. – Ivano-Frankivsk: Plai, 1995. – 206 s.
6. Greshchuk V. V. Narysy z osnovotsentrychnoi deryvatolohii. / V. V. Greshchuk, R. O. Bachkur, I. F. Dzhochka, N. M. Poslavska. – Ivano-Frankivsk: Misto NV, 2007. – 348 s.
7. Karpilovska Ye. A. Sufiksalna pidsystema suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy: budova ta realizatsiia. / Ye. A. Karpilovska. – Kyiv: Nakova dumka, 1999. – 297 s.
8. Klymenko N. F. Systema afiksalnogo slovtvorennia suchasnoi ukrainskoi movy. / N. F. Klymenko. – Kyiv: Naukova dumka, 1973. – 186 s.
9. Klymenko N. F. Slovnyk afiksalnykh morfem ukrainskoi movy. / N. F. Klymenko, Ye. A. Karpilovska, V. S. Karpilovskyi, T. I. Nedozyim. – Kyiv: In-t movoznavstva im. O. O. Potebni NAN Ukrainy, 1998. – 440 s.
10. Kovalik I. I. Voprosy slovoobrazovaniya imen sushestvitelnykh vostochnoslavnyanskih yazykov v sravnenii s drugimi slavyanskimi yazykami: Avtoref. diss. ... doktora filol. nauk. – K., 1961..
11. Kovalyk I. I. Slovtvir imennykiv u serbo-luzhytskykh movakh. / I. I. Kovalyk. – Lviv, 1964.
12. Kuzma Iryna. Morfolohichna forma slova yak ob'iekt deryvatolohii (do pyttannia pro slovtvorchu spromozhnist morfolohichnykh form suchasnoi ukrainskoi mov) / Iryna Kuzma // Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filolohichna. – Vyp. 64. – Ch. 1. – Lviv, 2017. – S. 96–101.

13. Slovtvir suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. / Za red M. Zhovtobriukha. – Kyiv: Nauk. dumka, 1979. – 405 s.
14. Sokolova S. O. Prefiksalnyi slovtvir diiesliv u suchasni ukrainskii movi / S. O. Sokolova. – Kyiv: Nauk. dumka, 2003. – 284 s.
15. Suchasna ukrainska literaturna mova. Morfolohiia / Za red. I. Bilodida. – Kyiv: Nauk. dumka, 1969. - 583 s.

Стаття надійшла до редколегії 28. 04. 2018

доопрацьована 19. 06. 2018

прийнята до друку 06. 08. 2018

ADJECTIVAL COMPARATIVE FORMS AS A WORD-BUILDING BASE IN MODERN UKRAINIAN LANGUAGE (THE VERBAL DERIVATIONAL TYPES)

Iryna Kuzma

*Ivan Franko National University of Lviv,
Ivan Kovalyk department of Ukrainian language,
Universytets'ka 1/234. 79001, str., Lviv, Ukraine
tel.: (0 322) 239 47 17
e-mail: kuzma@ukr.net*

The article highlights the theoretical basis of the stem-centered derivatology, outlined back in the 50-60-ies of the XX-th century by professor Ivan Kovalyk, and developed at present by his followers, in particular professor Vasyl Greshchuk.

The object of the given research is the morphological form of adjectives as the object of derivatology. Since in the Ukrainian language there have been fixed plenty of derived forms, motivated by the non-initial form of a word, therefore the analysis of the word-building forms (their stems) of different parts of speech within the framework of the stem-centered approach is considered both topical and perspective. Such word-forming stems in Modern Ukrainian are stems of adjectival word-forms of degrees of comparison, most often comparative adjectival forms. The verbal derivational types are formed from such word-building morphological forms usually by affixation (suffixation, confixation): **-а-** (*дорожчати, мудрішати, гіршати, меншати, кращати, гладшати, слабшати, смилівшати*), **-ува-** (*старшувати*); **з-** (**с-**)... **-и (ти)** (*зменшити, збільшити, стоншити*), **по-...** **-и (ти)** (*подовшити, полегшити, погіршити, полішити*), **при-...** **-и (ти)** (*пришвидшити, применшити, прибільшити*), **пере-...** **-и (ти)** (*перебільшити, перевицити*), **за-...** **-и (ти)** (*завицити*), **роз- ... -и (ти)** (*розм'якшити*), **під- ... -и (ти)** (*підвицити*).

The further study of etymology, as well as grammatical, structural, semantic and connotative features of word-building stems and their relations with derivatives can become the basis for the generalization of the peculiarities of the word-building capacity of different morphological forms in derivatology.

Key words: stem-centered derivatology, word-building stem, word-building base, morphological form, word-building form of adjective, degrees of comparison, comparative. derivational type, derivational meaning.